

II. DÜNYA SAVAŞI

A) Savaşın Nedenleri

- Almanya'nın 1919'da imzalanan Versay Antlaşması'nın haksız maddeler içerdiğini ve yeniden gözden geçirilmesini istemesi
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan barış antlaşmalarıyla çizilen sınırlar milliyetçilik esasına uygun olmadığından etnik çatışmalar ve sınır sorunları ortaya çıkmasına sebep olması
- İtalya'nın savaşı kazandığı halde isteklerine ulaşmaması ve iktidara gelen Faşistlerin saldırgan bir politika izlemesi
- İmparatorluk kurmak isteyen Japonya'nın Asya'dan Avrupa Devletlerini çıkararak sömürge imparatorluğunu genişletmek istemesi
- I.Dünya Savaşı'nın devletlerarasındaki dengeleri alt üst etmesi savaşın sonra huzursuzluğun artması ve dünya barışını korumak amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti'nin görevini yerine getirememesi
- Japonya'nın Mançurya'yı, İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesine ve Almanya'nın ise Rhur Bölgesini silahlandırmasına Milletler Cemiyeti'nin herhangi bir yaptırım uygulayamaması
- İtalya ve Almanya'nın İspanya'daki iç savaşta cumhuriyetçi yönetime karşı faşist General Francisco Franco'nun saflarında savaşmak üzere asker göndererek yeni silah ve uçaklarını da denemeleri

B) Savaş Öncesi Siyasal Gelişmeler

1. **Almanya:** Hitler'in 1933 yılında iktidara gelmesinden itibaren savaşın sonuna kadar izlediği strateji, üç aşamalı bir stratejidir. Hitler, iktidara gelmesinin hemen ardından Alman ekonomisinin düzenlenmesini hedef almıştır. Gerek I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasının, gerekse de 1930 yılındaki genel ekonomik buhranın sonucunda Alman ekonomisi ciddi sıkıntılar içindeydi. Yaşanan yüksek enflasyon, aşırı boyutlara varan işsizlik ve bunlara bağlı olarak sanayideki üretim-hammadde düşüklüğü, Hitler'in izlediği ekonomi politikalarıyla kısa sürede kontrol altına alınmıştır. Ekonominin düzene sokulmasının ardından stratejisinin ilk adımında Hitler, Alman kara, deniz ve hava kuvvetlerinin, Versay Anlaşmasıyla getirilen sınırlamalardan kurtulmasını sağlamıştır.

Bunun ardından gelen ikinci stratejik ve gerginlik dolu adım, Almanca konuşan nüfusun yaşamakta olduğu bölgelerin, Alman topraklarına katılmasıdır. Bu stratejik evrenin adımları, 12 Mart 1938'de, Avusturya'nın ilhak edilmesiyle başlamıştır. Ardından ikinci adım olarak Çekoslovakya toprakları içindeki Sudet bölgesidir. Hitler'in baskısıyla 29 Eylül 1938 günü imzalanan **Münih Anlaşmasıyla** Sudet bölgesi Almanya'ya verilmiştir. Konferans, Alman, İtalyan, İngiliz ve Fransız başbakanlarının katıldığı, Çekoslovakya'nın temsilci bulundurmadığı bir anlaşmadır. Anlaşmanın hayata geçirmesi konusunda Hitler, hiç zaman kaybetmemiştir. Anlaşma, 1 Ekim 1938'de yine silah kullanılmaksızın, uluslararası anlaşmalara dayanılarak, nüfusunun yüzde elliden fazlasını Almanların oluşturduğu Sudet bölgesinin Almanlarca işgal edilmesine dayanmıştır. 15 Mart 1939'da ise Çekoslovakya'nın kalanını da topraklarına eklemeleri anlaşmada yer almıştır. Bu olaylara kadar Hitler, stratejisinin adımlarını atarken, silah kullanmamıştır. Ancak geriye tek sorunlu bölge kalmıştır: Danzig bölgesi. Versay Anlaşmasıyla Polonya'ya verilen Danzig bölgesi, halen Alman yönetiminde olan Doğu Prusya ile Almanya arasındaki kara bağlantısını kestiğinden, Alman Hükümeti, Polonya hükümetinden, Doğu Prusya'yla arada bir kara bağlantısı oluşturulması yönünde bir teklifi görüşmesini istemiş ve böylece Danzig Sorunu ortaya çıkmıştır.

3 Mayıs 1939'da Sovyet Dışişleri Komiseri olan Litvinov görevden alınarak yerine Vyaçeslav Mihayloviç Molotov atanmıştır. Bu atama Sovyet dış politikasında keskin bir dönüğe işaret etmiştir. Litvinov döneminde Sovyetler Birliği, Alman yayılmacılığına karşı İngiltere ve Fransa ile bir protokol oluşturmak için girişimlerde bulunmuş, ne var ki her seferinde reddedilmişti. Molotov döneminde ise Sovyetler Birliği, Alman hükümeti ile bir saldırmazlık paktı için çalışmıştır. Uzun diplomatik görüşmeler sonucunda 24 Ağustos 1939 günü Sovyetler Birliği ile Almanya arasında bir saldırmazlık paktı imzalanması karara bağlanmıştır.

Almanya: Öncelikle Orta Avrupa, ardından Doğu ve Batı Avrupa'yı Almanya topraklarına katmak amaçladır. İkincil planı ise Asya'ya özellikle Rusya ve Yakın Doğu'daki stratejik noktaları ele geçirmektir.

- 2) **İtalya:** Birinci Dünya Savaşı'ndan istediğini alamayan İtalya dar bir sömürge alanıyla sanayisini beslemeye çalışıyordu. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nda itilaf devletleri ile görüş ayrılığına düşen İtalya, Mussolini'nin faşist politikaları sebebiyle Avrupa'da sorun teşkil ediyordu. İtalya'nın eski Roma İmparatorluğu gibi güçlü bir devlet olmasını isteyen Mussolini, Almanya ile yakınlaşarak Mihver devletler bloğunda savaşa girmiştir. İtalya; Kuzey Afrika ve Balkanlar'da ilerlemiştir. Aşırı ulusçuluğu esas alan Faşist yönetim, kısa süre sonra demokrasiyi kaldırdı. Ülkedeki diğer ırklardan olanları zorla İtalyanlaştırmaya çalıştı. Dış politikada ise, Akdeniz çevresinde sömürge kurmaya, yani emperyalizme yöneldi. Mussolini, Akdeniz'e "Bizim Deniz" (mare nostrum) diyordu ve Roma İmparatorluğu'nu yeniden meydana getirmek istiyordu. Bu amaçla İtalya, 5 Kasım 1937'de, Roma'da imzalanan bir anlaşmayla Anti-Komintern Pakti'na katıldı.

- 3) **Japonya:** Birinci Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın Uzak Doğu sömürgeleri Japonya'ya verilmişti. Üstelik Çin'in bir bölümü de Japon hâkimiyetindeydi. Ancak bu kadar sömürge bile hızla sanayileşen ve büyüyen Japon ekonomisini yetmiyordu. Japonya'nın 1931'de Mançurya'yı işgal etmesi, sonra 1937'de Çin'e yeniden savaş açması, Avrupa'daki bunalıma bir de, Uzakdoğu bunalımını kattı. Japon-Çin sorunu Milletler Cemiyeti'nde ele alındı. Ancak Japonya'ya karşı bir harekette bulunulamadı. Uzakdoğu'daki statükonun bozulması, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri'ni ilgilendiriyordu. Bu devlet, Japonya'nın girişimlerine karşıydı ve Çin'i destekliyordu. Diğer taraftan Sovyet Rusya da, Japonya'nın güçlenmesinden ve yayılmasından endişe duyuyordu. Ayrıca Çin komünistlerini destekliyordu. Bu nedenlerle de Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği'nin baskısını duyuyordu. Böylece Almanya, Fransa ile Sovyet Rusya'nın arasında kalırken; Japonya da, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya'nın arasında kalmış bulunuyordu. Bu bakımdan Almanya ile Japonya, yani statükoya karşı olan devletler, ortak tehlike olarak gördükleri Sovyet Rusya'ya karşı birleştiler. Bunun sonucunda iki devlet arasında Berlin'de **25 Kasım 1936'da Anti-Komintern Pakti** yapıldı. Bu paktın yapıldığı nedenleri ve amaçları anlaşma metninin giriş bölümünde şöyle belirtilmiştir: "Almanya ve Japonya, Komintern denilen Komünist Enternasyonali'nin hedefinin mevcut bütün vasıtalarla yaralanarak devletlerin parçalanması ve boyun eğdirilmesi olduğunu bilerek; Komünist Enternasyonali'nin devletlerin iç işlerine karışmalarına seyirci kalmanın yalnız onların iç barış ve düzenini tehlikeye sokmakla kalmayarak, dünya barışını da tamamen tehdit ettiği kanaatinde olarak; komünist bozgunculuğuna karşı ortak savunma için birlikte çalışma isteği ile... anlaşmaya varmışlardır."

Antlaşmanın maddeleri ise şunlardı:

I. Yüksek âkit devletler, Komünist Enternasyonalî'nin faaliyetleri hakkında birbirini aydınlatmak, gerekli olan savunma önlemlerini saptamak ve bu önlemleri işbirliği yaparak uygulamak konusunda anlaşmışlardır.

II. Yüksek âkit devletler, Komünist Enternasyonalî'nin bozguncu faaliyeti ile tehdit edilen üçüncü devleti bu anlaşmanın ruhuna uygun savunma önlemlerini benimsemeye veya bu anlaşmaya katılmaya davet edeceklerdir.

III. Anlaşma imzalandığı gün yürürlüğe girecek ve beş yıl süreyle geçerli olacaktır."

- Böylece bu antlaşma ile Almanya ve Japonya arasında siyasi rejim esasına dayalı bir ittifak yapılmış ve bununla "Berlin - Tokyo Mihveri (Eksenî)" kurulmuştur.

4) **İngiltere: (Yatıştırma Politikası):** Yatıştırma politikası, İkinci Dünya Savaşı'na giden dönemde İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain'le özdeşleşen politikaya verilen isimdir. Appeasement politikası olarak da adlandırılır. Chamberlain Hitler'in esas ilgi alanının doğuda olduğuna inandığı için Komünist SSCB'ye karşı kendileriyle ittifaka gireceğini, hatta Hitler'i Sovyet topraklarına yöneltebileceğini umut etmiş, Çekoslovak toprağı olan Südetlerin Almanya'ya verilmesinden sonra daha önce Bismarck'ın yaptığı gibi Hitler'in de artık kazandıklarını elinde tutmaya çalışacağını ummuştu. Fakat Hitler, taleplerini devam ettirerek bu düşünceyi boşa çıkarmıştır.

29 Eylül 1938 tarihinde büyük devletlerin Südetleri Almanya'ya verme kararı almasına yol açan Münih Antlaşması, yatıştırma politikasının doruk noktasıydı. Konferanstan dönen Chamberlain uçaktan indiğinde "Size bugün onurlu bir barış getirdim" diyecekti. Fakat 15 Mart 1939'da Almanya hiçbir Almanın yaşamadığı Çekoslovakya topraklarının geri kalanını işgale başlayınca, yatıştırma politikasının bittiğini ilan etmek zorunda kaldı. Takip eden haftalarda İngiltere Polonya'ya garanti verdi ve ciddi savaş hazırlıklarına başladı. Ancak, büyük bir savaşı önlemek için geç kalınmıştı.

5) **Fransa:** Fransa 1924'te, Sovyet Rusya da 1935'te Çekoslovakya ile birer ittifak yapmışlardı. Fransa, bu ittifak gereğince yardıma geçmek için, İngiltere'nin de harekete geçmesini istiyordu. Fakat İngiltere, böyle bir yardıma hemen kalkışmak istemeyince, o da İngiltere'yi izledi ve İngiltere'nin Yatıştırma Siyasetini destekleyici bir tutum sergiledi.

6) **ABD:** Savaşın başında tarafsız kalan ABD sonraları Fransa ve İngiltere'ye silah yardımı yapmıştır. Almanya'nın kışkırtmaları sonucunda Japonya tarafından Pearl Harbour'a saldırıya uğramış ve kesin olarak savaşa girmiştir. ABD'nin savaşa gimesi ile savaşın seyri değişmiş, Almanya genişleme politikası yerine var olan sınırlarını koruma politikasını uygulamıştır.

7. **SSCB:** Almanya'nın Avrupa'da izlediği yayılcı siyasetini devam ettirmesi ve Hitlerin Münih Antlaşması'yla kendisine verilen ödünlerle yetinmemesi İngiltere ve Fransa'yı SSCB ile birlikte üçlü bir ittifak arayışına itmiştir. Ancak aralarındaki görüş farkları bunun gerçekleşmesine meydan vermedi. Bu konuda üç devlet arasında görüşmeler sürerken de, 23 Ağustos 1939'da, **Almanya ile Sovyet Rusya** arasında bir "**Saldırmazlık Paktı**"nın yapıldığı açıklandı. **Bu Pak'ta göre:**

- Almanya ve Rusya, tek olarak veya diğer devletlerle ortaklaşa birbirlerine karşı her türlü saldırgan hareketten kaçınacaklardı.
- Taraflardan birisi üçüncü bir devletin saldırısına uğrarsa, diğer taraf hiçbir şekilde bu üçüncü devleti desteklemeyecekti.

- Taraflar, ortak çıkarlarına değinen konular hakkında karşılıklı bilgi edinmek üzere, sürekli olarak birbirleriyle temas halinde kalacaklardı.
- Taraflardan hiçbiri doğrudan ya da dolaylı olarak diğer taraf aleyhine yönelik bir devlet gruplaşmasına katılmayacaktı.
- Antlaşmanın süresi on yıl olacaktı.

Almanya, bu suretle Rusya'nın tarafsızlığını da sağladıktan sonra, Polonya üzerindeki baskısını çoğaltmaya başladı

C. Savaşın Avrupa'da Başlaması ve Yayılması

- 29-30 Ağustos 1939 gecesi, Polonya'dan Danzig serbest şehrinin kendisine geri verilmesini, Koridor bölgesi için plebisit yapılmasını, seferberliğin kaldırılmasını ve bu konulan görüşmek üzere bir Polonya temsilcisinin 30 Ağustos günü Berlin'de bulundurulmasını istedi. Polonya büyükelçisi, Alman yetkilileri ile ancak 31 Ağustos 1939 akşamı temas kurabildi. Almanya bu durumu, Polonya'nın istenen temsilciyi göndermemesi şeklinde yorumlayarak, Polonya tarafından isteklerinin reddedildiğini açıkladı. Ertesi günü, 1 Eylül 1939'da, Alman birlikleri savaş ilan edilmeksizin Polonya sınırlarını aşarak bu toprakları işgale başladı.
- Almanya'nın bu girişimi karşısında İngiltere ve Fransa, Almanya'dan askeri harekâtını durdurmasını, birliklerini Polonya'dan geri çekmesini istediler. Fakat bir cevap alamadılar. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa, 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan ettiler. Böylece de İkinci Dünya Savaşı başlamış oldu.

1. Savaşın Tarafları:

a) Mihver Devletleri: Almanya, İtalya, Japonya

- Berlin'de **5 Kasım 1936'da İtalya ile Almanya arasında Anti-Komintern Paktı** yapıldı. 25 Kasım'da Japonya'nın da bu pakta katılmasıyla Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kuruldu.
- Bu dönemde Almanya'nın başında Adolf Hitler, İtalya'nın başında Benito Mussolini ve Japonya'nın başında Hideki Tojo bulunuyordu.
- Hitler, İtalya ve Japonya ile 1940 yılında Berlin'de "**Üçlü Pak't**" imzaladı. Bu pak't, Avrupa ve Afrika'nın düzenlenme hakkını Almanya ve İtalya'ya, Asya'nın düzenlenme hakkını da Japonya veriyordu. Daha önce (1939) İtalya ve Almanya arasında imza edilen **Çelik Pak't**, 1939 Avrupa Savaşı'nın başlamasına sebep olmuş, 27 Eylül 1940 tarihinde Çelik Pak't'a Japonya'nın da katılması ile Üçlü Pak'tın meydana gelmesi, savaşın, tüm dünyaya yayılmasını sağlamıştır.

b) Müttefik devletler: İngiltere, Fransa, SSCB ve ABD

- İngiltere ve Fransa, Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikasına karşı SSCB ile ittifak arayışına girmiş ancak başarılı olamamıştı. Almanya ile saldırmazlık pak'tı yapan SSCB, Polonya ve Fransa'yı işgal eden Almanya'nın Barbarossa Harekâtı'yla kendi topraklarında işgallere başlaması üzerine Müttefik grubuna geçmiştir. ABD ise Japonya'nın Pearl Harbour Baskını'ndan sonra Müttefiklerin tarafına geçerek savaşa girmiştir.

2. Savaşın Yayılması

a) Almanya'nın Savaştığı Cephele

- Savaş öncesinde Almanya, 1938'de Avusturya'yı, 1939'da ise Çekoslovakya'yı işgal etmişti.
- 23 Ağustos'ta SSCB ile saldırmazlık pak'tı yapan Almanya, 1 Eylül'de Polonya'ya saldırarak işgale başlamıştı.

II. DÜNYA SAVAŞI

- Bunun üzerine Polonya'ya daha önce garanti veren İngiltere ve Fransa Almanya'ya 3 Eylül'de savaş ilan etmiştir.
- Ancak hızlı bir şekilde Almanların Polonya'yı işgal etmesi üzerine SSCB'de doğudan Polonya'yı işgale başlamış Alman ve SSCB işgalini durduramayan Polonya teslim olmuştur.
- Nisan 1940'da Almanya, Norveç'e saldırdı. Amaçları denizaltıları için üsler kurmak ve İsveç'in kuzeyindeki madenlerden çıkartılarak denizyoluyla Norveç'in Narvik limanına getirilen demire el koymaktı.
- Norveç'in işgaline beraber Danimarka'da Alman saldırısını önleyemeyince teslim olmak zorunda kaldı.
- 10 Mayıs 1940'ta Almanya bu defa Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un işgal etti. Yardıma gelen İngiliz ve Fransız orduları da püskürtüldü. 13 Mayıs'ta Sedan'da Alman tankları Meuse Irmağı'nı geçti ve Fransa'nın içlerine doğru ilerledi. Hollanda 14 Mayıs'ta teslim oldu.
- Alman tankları kuzeye, kıyıya doğru ilerledi ve geri çekilen Müttefiklerin önünü kesti. Belçika 27 Mayıs'ta teslim oldu.
- Bunlar olurken Fransa, Alman sınırında **Maginot Hattı** adıyla anılan savunma hattını kurdu. Kuzeydeki İngiliz birlikleri, Belçika'nın savaşa girmemesi nedeniyle Almanlarla hiç karşılaşmadı.
- Belçika'da sıkışıp kalan İngiliz ve Fransız birlikleri büyük kayıplar verdi. İngiliz deniz güçlerinin yardımıyla Dunkerque kıyılarında 346 bin kadar Müttefik askeri kurtarıldı; ama silah, araç ve gereçler geride bırakıldı.
- 14 Haziran'da Almanlar Paris'e girdiler, 22 Haziran'da da Fransızlar ateşkes antlaşmasını imzaladılar. Alman güçleri Kuzey Fransa'yı ve bütün Atlas Okyanusu kıyılarını işgal etti.
- Almanya'nın kontrolünde Faşizmi benimseyen Mareşal Henry Philippe Petain, Vichy şehrinde bir hükümet kurdu.
- Hitler bir sonraki hedef olarak İngiltere'yi seçti. Alman hava kuvvetleri Güney İngiltere'deki havaalanlarını ve limanlarını her gün bombalamaya başladı. İngilizlerin kesin direnişiyi karşılaştıran Almanlar, ardından Londra'yı ve İngiltere'nin iç bölgelerindeki kentleri de bombaladı. Bu baskınlar pek çok sivilin ölümüne ve büyük zarara yol açtı.
- **SSCB'nin işgali: (Barbarossa Harekâtı):** Hitler'in SSCB ile 1939'da yaptığı saldırmazlık paktının asıl amacı, Almanya'nın aynı zamanda hem batıda, hem doğuda savaşmak zorunda kalmasını önlemektir. 1940'ta Alman orduları Fransa'yı çökertip İngilizleri Avrupa'dan sürünce Hitler, SSCB'ye saldırmaya karar verdi. Hızlı bir harekâtle SSCB üzerinden Ortadoğu'ya inmeyi tasarlamıştı. Harekât 22 Haziran 1941'de başladı.
- **Alman Harekâtı'nın başlaması üzerine** Finlandiya, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'da SSCB'ye savaş açtılar. Savaş başlangıçta Almanlar için oldukça olumlu gelişti. Alman askerlerinin giysileri soğuk kış günlerine uygun değildi. Büyük kayıplar verdiler ve SSCB'nin içlerinde tutunabilmelerine karşın başlangıçtaki güçlerini bir daha kazanamadılar. 1942'de Hitler, Karadeniz ve Hazar Denizi arasında bulunan Kafkasya petrol yataklarını ele geçirmeyi hedefledi. Bir Alman ordusu ağıstosta Maykop'taki petrol

merkezinine ulaştı. Daha kuzeydeki Stalingrad kentine yönelik saldırıları ise başarısız oldu. SSCB birlikleri kenti sonuna kadar savundu ve kış bastırınca karşı saldırıya geçtiler. 250.000 kişilik Almanya ve Romanya birliklerini kuşattılar ve Şubat 1943'te bu birlikler teslim oldu. SSCB'nin II. Dünya Savaşı'nın bu en büyük kara çarpışmasındaki başarısı Almanları Kafkasya'dan çekilmek zorunda bıraktı. 1943 yazı başlarken SSCB orduları Almanları geri sürdü ve 1944 başında Polonya'ya çok geçmeden de Romanya'ya girdi. Böylece Almanya'nın doğu cephesindeki geri çekilişi hızlandı.

Not: Bu savaşta SSCB büyük yıkıma uğradı ve yaklaşık 20 milyon insanını yitirerek II. Dünya Savaşı'nda en çok can veren ülke oldu.

b) İtalya'nın Savaşığı Cephele

- İtalya savaş öncesinde 1935 yılında Habeşistan'ı, 1939'da Arnavutluk'u işgal etmişti.

• Kuzey Afrika Cephesi

- 10 Haziran 1940'da İtalya, Almanya'nın yanında savaşa girdi. 1940 sonbaharında İtalyanlar Somali'nin İngiliz egemenliğindeki bölümünü ele geçirdiler. Kuzey Afrika'daki Libya o zaman İtalya'nındı. Kızıldeniz kıyısında bulunan Eritre ve Somali'nin bir bölümü de İtalya'nındı. Etiyopya 1935'te İtalya'nın işgali altına girmişti. İtalya'nın bölgedeki güçleri ana üssü Mısır'daki İngiliz güçlerinden çok üstündü.

- İtalya, Mısır'ı ele geçirmek için taarruza geçmişse de başarılı olamamıştır. Daha sonra Almanlar Rommel komutasında asker göndermiş ve mihver devletleri burada Kahire'ye kadar ilerlediler. Ancak buradaki İngiliz direnişi başarılı oldu. İngilizlerle daha sonra taarruza geçmiş El - Alameyn zaferiyle sonuçlandı. Bundan sonra Almanlar ve İtalyanlar, Batı Çölü boyunca geri çekilmek zorunda kaldı. 28 Ekim 1940'da İtalya, Doğu Akdeniz üstünlüğünü ele geçirmek için Yunanistan'a saldırıp Ege Denizi'ne inmeyi planlamışsa da başarılı olamamıştır.

c) Japonya'nın Savaşığı Cephele

- Pearl Harbor baskınıyla aynı gün, Formosa'dan kalkan Japon uçakları Filipin Adalarına saldırdı. Bu adalar daha sonra Japon birliklerince işgal edildi. General Douglas Mac Arthur komutasındaki ABD ve Filipin güçleri yenildiler ve bölgeyi boşaltmak zorunda kaldılar. Japonlar 1942 Mayıs'ında Filipin'i ele geçirdiğinde 36 bin kadar asker ve 25 bin sivil esir aldılar. Japonlar saldırılarını sürdürerek ABD'den Guam ve Wake adalarını, İngiltere'den de Hong Kong'u aldılar. Japon askerleri Tayland üzerinden hareketle

- Malaya'yı işgal etti ve yarımadanın alt bölümlerine, Singapur'a doğru ilerlediler; Singapur 1942 Şubatı'nda teslim oldu. Daha sonra, Saravak, Brunei, Borneo, Timor, Cava, Sumatra, Selebes, Yeni Britanya, Solomon Adaları, Yeni Gine'nin doğusu, Gilbert Adaları, Andaman Adası ve Aleut Adaları da Japonya'nın eline geçti. Buraları savunmaya çalışan müttefik deniz güçleri büyük kayıplar verdi, askerlerinin pek çoğu öldü veya esir edildi.

- Bu saldırılar sonucunda Japonya, Güneydoğu Asya'nın denizden ulaşımını denetleyen adaları ele geçirdi. Japonlar ayrıca Çin'inde ve Tayland'dan geçerek Birmanya'yı da işgal etti ve oradaki İngiliz birliklerini Hindistan'a çekilmek zorunda bıraktılar. Güney Asya'ya kurdukları üslerden Avustralya'ya hava saldırıları düzenlediler.

d) ABD'nin Savaşığı Cepheler

- ABD savaşta tarafsız kalmasına karşın İngiltere'ye destek sağlıyordu. Örneğin 1940'ta ABD, deniz kuvvetlerinin 50 destroyerini İngiltere'ye ödünç vermişti. 7 Aralık 1941'de Pazar günü sabah saatlerinde, Japon uçak gemilerinden havalanan 360'ın üzerinde savaş uçağı, Hawaii Adalarındaki **Pearl Harbour** deniz üssünde bulunan ABD savaş gemilerine saldırdı. (**Pearl Harbour Baskını**) Japonlar bombaladıkları 8 savaş gemisinden 6'sını batırdı ya da kullanılamaz hale getirdi; ama üssün kendisi pek zarar görmedi. Uçak gemileri o anda başka yerde oldukları için bu saldırıdan kurtuldu. Bu olay üzerine ABD Kongresi 8 Aralık 1941'de Japonya'ya üç gün sonra da Almanya ve İtalya'ya savaş ilan etti.
- **Kuzey Afrika Çıkarması**
- General Dwight D. Eisenhower komutasındaki İngiliz ve ABD askerlerinden oluşan 100 bin kişilik bir kuvvet Fas ve Cezayir kıyılarına bir çıkarma yaptı. Müttefikler önce doğuya, Tunus'a ilerledi ama Akdeniz üzerinden hava ve deniz yoluyla getirilen güçlü Alman birliklerince durduruldu. 1943 Ocak ayı sonunda Montgomery'nin ordusu Batı Çölünü geçerek Tunus'a girdi. Zorlu çarpışmalardan sonra müttefik orduları Mayıs 1943'te Alman ve İtalyan kuvvetlerini çökertti.
- **İtalya Çıkarması**
- Müttefikler Kuzey Afrika'daki başarılarını 1943 Temmuzunda Sicilya'yı işgal ederek sürdürdü. Sicilya'nın yitirilmesi ve İtalya'nın müttefiklerce bombalanması İtalyan diktatörü Benito Mussolini'yi çekilmeye zorladı. Eylül başlarında İtalya teslim oldu ve Malta'daki donanmasına el kondu. Bu olay İtalya'da müttefikler ile Almanları karşı karşıya bıraktı.
- Ekimde Napoli'ye ulaşan müttefikler yarım adanın ortalarında güçlü bir Alman savunması tarafından durduruldu. 1944 Ocak ayında müttefikler Anzio'ya çıkarak bu savunma hattının ardına geçmeye çalıştılar. Polonya birliklerinin Cassino'yu almasından sonra Anzio'daki kuvvetlere katılmak üzere kuzeye doğru ilerlemeyi başardılar ve 4 Haziran'da Roma alındı.
- **Normandiya Çıkarması**
- Fransa'nın kurtarılması için daha çok ABD, İngiliz ve Kanada birliklerinden oluşan Müttefik güçleri 1944 Mayıs'ında İngiltere'nin güney kıyılarında toplandı. Ayrıca bu birlikleri denizin öbür kıyısına götürmek üzere 4.000 gemi ve çıkarma aracı ile bunları korumak için savaş gemilerinden oluşan bir filo da hazırdu. Avrupa'nın geri alınması için oluşturulan Müttefik güçlerinin başkomutanı General Eisenhower'dı
- Almanlar Müttefiklerin Dover Boğazı'ndan saldıracaklarını sanıyorlardı. Oysa çıkarma, Cherbourg ile Le Havre arasında yer alan Normandiya kıyısında başladı. 6 Haziran'da paraşüt birlikleri, bombardıman uçakları desteğinde askerler ve tanklar gemilerden kıyıya çıktı. Almanlar kıyıya engeller ve mayınlar yerleştirmişti, ama akşama doğru General Montgomery'nin komutasındaki 85 bin asker kıyıya ulaşmayı başardı.
- Almanları Kuzey Fransa boyunca batıya süren Müttefikler 25 Ağustos 1944'te Paris'i kurtardılar. Eylülde General Eisenhower Fransa'daki Müttefik kuvvetleri komutanlığına getirildi. ABD birlikleri güneye, İngiliz ve Kanada orduları ise Belçika'ya ilerledi. Müttefiklerin ilerleyişi Şubat'ta da sürdü.
- Alman tanklarının çoğunluğu doğu cephesine gönderilmişti. Martta Ren'i geçen Müttefikler Almanya'ya doğru hızla ilerledi; Alman güçlerini yarararak Hollanda'ya girdi. Nisan 1945'te ABD birlikleri Leipzig, Karl-Marx-Stadt ve Münih'i aldı; Elbe ırmağı üzerindeki Torgau'da SSCB birlikleriyle buluştu. Daha kuzeyde

Montgomery'nin askerleri Elbe'yi geçerek Hamburg'a girdi ve ardından Baltık Denizi'ndeki Lübeck ve Wismar'a doğru ilerlediler.

e) SSCB

- Alman işgallerinin başlaması üzerine SSCB olası bir Alman saldırısına karşı batıda "tampon devletler" oluşturmak amacıyla, üç Baltık ülkesini, Estonya, Letonya ve Litvanya'yı işgal etti. Ardından SSCB, Finlandiya'dan birliklerine Finlandiya topraklarına girme hakkının verilmesini istedi. Finlandiya SSCB'nin koşullarını kabul etmek zorunda kaldı.
- Normandiya Çıkarmasının başarılı olması üzerine Rusya doğuda yalnız kalmış ve ilk önce Romanya'yı sırası ile Bulgaristan'ı, Macaristan'ı, Yugoslavya'yı, Çekoslovakya'yı, Arnavutluk'u, ve Almanya'nın bir kısmını ele geçirmiş hepsine savaş tazminatı yüklemiş savaştan uğradığı zararları karşılamaya çalışmıştır.

f) Hava Saldırıları

- İngiltere'nin Kıta Avrupa'sına asker çıkarmasını geri püskürten Almanya, bundan sonra İngiltere'ye yoğun şekilde hava saldırılarına başlamıştır.
- İngiltere'de özellikle hava gücünün SSCB'ye yoğunlaşması üzerine önemli Alman kentlerini ve lojistik tesisleri bombardımana başlamıştır.

g) Deniz Savaşları

- Savaşın başında İngiltere ve Fransa'nın güçlü donanmaları vardı. Alman donanması ise, daha güçlü olmakla birlikte, modern ve etkiliydi. Uçak gemisi yoktu, ama savaş gemileri ve hızla artan denizaltı gücüyle ticaret gemilerine büyük zararlar verebiliyordu.
- Akdeniz'de İngiliz Deniz gücünün üstünlüğü sayesinde askeri ve erzak taşıyan düşman gemileri batırılarak Kuzey Afrika harekâtına yardımcı olundu. Ne var ki İngiliz donanması da Alman denizaltılarının ve kıyıda üstenmiş savaş uçaklarının saldırılarıyla ağır kayıplar verdi. Düşman uçaklarının yarattığı tehlike yüzünden İngiliz gemileri Batı Çölündeki savaş için gerekli desteği Cebelî Tarık Boğazı ve Akdeniz'den getirmek yerine çoğunlukla Ümit Burnu ve Süveyş kanalı yolunu izleyerek sağladılar.
- Atlas okyanusundaki asıl savaş Alman denizaltılarıyla oldu. Bu savaş gece gündüz durmaksızın sürdü. Uçak gemilerinden ve kıyıdaki hava üslerinden kalkan savaş uçakları, savaş araç ve gereçlerini taşıyan ticaret gemileri konvoylarını korumaktaydı. Ama Alman denizaltılarına engel olmak çok güçtü. Savaş süresince bu deniz altılar müttefiklerin 23.351 ticaret gemisini batırdı; buna karşılık 782 Alman denizaltısı yok edildi.

3. Savaşın Sona Ermesi

- İtalya'daki Müttefik güçler 13 Ağustos 1944'te Floransa'yı aldı. Almanlar bunun üzerine Pisa ile Rinnini arasında bir savunma hattı oluşturarak kış gelene kadar burada tutundular. Nisan 1945'te Müttefikler Po Irmağını geçti ve Alp Dağlarına doğru ilerledi. İtalya'da Almanlar 2 Mayıs'ta teslim oldular. İki gün sonra da Müttefikler Avusturya'dan güneye doğru ilerleyen ABD askerleriyle buluştu.
- SSCB birlikleri ise 1944 Haziran'ında Doğu Avrupa'da bir harekât başlattı. Temmuz sonunda Varşova'nın karşısında Vistül Irmağı'nın doğu kıyısına doğru ilerlediler. Daha güneyde SSCB ordusu iki koldan ilerlemeye başladı. Biri Baltık Denizi'nin doğu kıyıları boyunca, öbürü de Tuna vadisi üzerinden Macaristan'a doğru ilerledi. Almanlar bu ilerlemeyi durduramayarak geri çekildiler.

II. DÜNYA SAVAŞI

- 1945 başlarında, Almanya'nın artık uzun süre savaşamayacağı ortaya çıkmıştı. Müttefik liderler, ABD başkanı Roosevelt, İngiltere başbakanı Churchill ile SSCB'nin önderi Stalin Kırım'daki Yalta kentinde toplandılar ve Almanya'nın koşulsuz olarak teslim alınmasında anlaşıldılar. Ayrıca savaş sonrası Avrupa'ya ilişkin planlar da yaptılar. Ocak 1945'te SSCB askerleri Oder Irmağı'nı aşarak Silezya'ya girdi. Güneyde ise Şubat'ta Budapeşte'ye, nisan başında da Viyana'ya girdiler ve Berlin'e doğru ilerlediler. 25 Nisan'da Berlin'i kuşattılar. Kentin merkezindeki bir yer altı sığınagından savunmayı yönetmekte olan Hitler savaşın yitirildiğini kavrayarak 30 Nisan'da intihar etti. Amiral Karl Dönitz'i kendi yerine atamıştı.
- Dönitz'in temsilcileri Reims'e Müttefiklerle görüşmeye gitti. Batıda Müttefiklere teslim olmayı; ama doğuda SSCB ile savaşmayı sürdürmeyi istiyorlardı. Eisenhower Almanların her yerde koşulsuz teslim olmaları konusunda ısrar etti. Almanya'nın teslim olması 8-9 Mayıs 1945'te gece yarısı gerçekleşti.

• Japonya'nın Teslim olması

- ABD, Japonya'nın kıyı kentlerini yoğun bir biçimde bombaladığı sırada başkan Truman, Japonların direnişini kırmak ve savaşı kısaltmak gerekçesiyle atom bombası kullanmaya karar verdi. Atom bombası ABD'de gizlice geliştirilen ve büyük yıkım gücü olan bir silahtı. 6 Ağustos 1945'te ABD hava kuvvetlerinin bir bombardıman uçağı Hiroşima kenti üzerine ilk atom bombasını attı. 3 gün sonra gücü azaltılmış bir atom bombası da Nagasaki'ye atıldı. Bu bombalar Hiroşima'da 200 bin Nagasaki'de 80 bin sivilin ölmesine ve on binlerce kişinin yaralanmasına yol açtı bu kentler büyük ölçüde yıkıldı. Bitki örtüsü büyük zarar gördü. Atom bombasının yol açtığı radyasyonun etkisi yıllarca sürdü. Radyasyon nedeniyle insanlar daha sonra da sakatlandılar ve öldüler. 8 Ağustos'ta SSCB'de Japonya'ya savaş açtı ve Japonların elinde bulunan Manchurya ve Kore'yi işgale başladı. Bunun üzerine Japonya 2 Eylül'de resmen teslim oldu ve II. Dünya Savaşı sona erdi.

Not. Hiroşima'ya Küçük Çocuk adlı Atom Bombası Enola Gay isimli uçak yerel saat 8.15'de atıldı. Bu bombanın atılması ile 140.000 kişilik katliam gerçekleşti. Oluşturduğu radyasyonun etkileri ile hayatı kaybeden insan sayısı 230.000 kişiye ulaştı. 70.000 kişi buharlaşarak, asfaltta yapışarak öldü. Kentin yüzde 60'ı haritadan silindi, kent üzerinde 13 kilometrekarelik bir radyasyon bulutu oluştu.

3 gün sonra Şişman Adam isimli plütonyum bombası atıldı. Bu bombanın ilk hedefi Fukuokaydu fakat hava kapalı olduğu için hedef **Nagasaki'ye** çevrildi. 12:02 de 21 ton patlayıcının gücünde olan bomba bırakıldı. 75.000 kişi anında kavruıldı. 5 yıl içerisinde bir o kadar insan daha öldü ve en az ölenler kadar da insan sakat kaldı.

4. Savaş Sırasında Toplanan Konferanslar

a) Casablanca Konferansı (14–24 Ocak 1943)

- Casablanca Konferansı, 14–24 Ocak 1943'de Roosevelt ile Churchill arasında yapılmıştır.
- Konferans Kuzey Afrika cephesinden sonra savaşın nasıl şekillendirilmesi konusunu görüşmek üzere toplanmıştır. Konferansta alınan kararlar şunlardır:
- I. Rusya üzerindeki baskıyı hafifletmek için Sicilya'ya çıkarma yapmak ve Almanya üzerindeki baskıyı arttırmak

- II. Balkanlarda ikinci bir cephenin açılmasını mümkün kılmak için, Türkiye'nin de savaşa katılımı konusunda gerekli askeri hazırlıkları yapmak;

- III. Almanya'nın mukavemeti yeterli kadar zayıflayınca Avrupa'da da bir cephe açmak ve nihayet "Almanya, Japonya ile İtalya kayıtsız şartsız teslim oluncaya kadar" mücadeleye devam etmek.

- Mihver'in "kayıtsız-şartsız" teslim konusunda Konferans'ta alınan karar, Mihver devletlerine hiçbir ümit ışığı bırakmaması ve sonuna kadar dayanma kararını kuvvetlendirmesi ve dolayısıyla da savaşın uzamasına sebep olması gerekçesiyle, sonradan bazı tenkitlere konu olmuştur.

b) Washington Konferansı (12–26 Mayıs 1943)

- Kuzey Afrika cephesinin tasfiyesi üzerine alınacak yeni tedbirleri görüşmek üzere 12–26 Mayıs 1943 günlerinde toplanan bu konferans Roosevelt ile Churchill arasında olmuştur. Alınan kararların esasları şöyledir:

- I. İtalya'nın saf dışı kılınması için bu memleketin işgali. Bu işgal gerçekleştirilirse, Almanya'nın bütün Balkanlardaki durumu zayıflayacak,

- II. İkinci Cephenin Fransa'da açılması işi 1944 ilkbaharında tamamlanacaktır.

- III. Savaş sonrası düzeni için Churchill tarafından ileri sürülen şu fikirler kabul edilmiştir: Barışı koruma sorumluluğu Birleşik Amerika, İngiltere, Sovyet Rusya ve Çin'e verilecekti. Bu dört devletin teşkil ettiği Dünya Konseyi'ne bağlı olmak üzere, Avrupa, Amerika ve Uzakdoğu Bölge Konseyleri kurulacaktır. Avrupa'da bir konfederasyon kurulacak ve bu, Tuna, Balkan ve İskandinav federasyonlarını ihtiva edecektir. Türkiye, Balkan Federasyonu'na dâhil olacaktır. İngiltere ile Rusya arasında da kuvvetli bir Fransa bulunacak ve ayrıca, Polonya ile Çekoslovakya Sovyetlerle iyi geçineceklerdir.

c) Quebec Konferansı (14–24 Ağustos 1943)

- Bu konferans, İtalya'da Mussolini'nin birdenbire düşmesiyle ortaya çıkan yeni durum karşısında, ikinci cephe meselesini yeni bir açıdan ele almak amacı ile, Churchill ve İngiliz Genelkurmayı ile Amerikan Genelkurmayı arasında Quebec'de yapılmıştır.

- Bu konferansta Churchill, İtalya'da ortaya çıkan yeni durum dolayısıyla, ikinci cephenin Fransa yerine, Türkiye'nin de savaşa katılımıyla Balkanlarda açılmasında çok ısrar etmiş, fakat görüşünü kabul ettirememiştir. İkinci cephenin Fransa'da Normandie kıyılarındaki açılmasına karar verilmiş ve bunun hazırlanması sorumluluğu da Amerikalılara bırakılmıştır.

d) I. Moskova Konferansı (Ekim 1943)

- 1943 yılı Ekim ayında Moskova'da Dışişleri Bakanları düzeyinde toplanan, Tahran Zirvesi'nin hazırlığı niteliğindeki ve II. Dünya Savaşı'nın yürütülmesinin yanı sıra savaş sonrası düzeni için yapılan ilk toplantı olarak kabul edilmektedir. Konferans, Türkiye açısından da önem taşımaktadır. Konferansa İngiltere'den Sir Anthony Eden, ABD'den Cordell Hull, Sovyetler Birliği'nden Vyacheslav Molotov ile Çin Dışişleri Bakanı katılmıştır.

- Alınan kararlar şunlardır:

- I. Sovyetler Birliği Almanya'ya karşı nihai zafere kadar savaşacağı konusunda güvence verdi.

- II. Sovyetler Birliği, savaştan sonra kurulacak olan uluslararası kuruluşu destekleyeceğini söyledi.

- III. Avusturya'nın işgale uğramış dost bir ülke olduğu ve savaştan sonra kendisiyle bir barış anlaşması yapılmasının söz konusu olmadığı konusunda anlaşmaya varıldı.

IV. Almanya'da Nazizm'in İtalya'da Faşizmin tasfiyesi kararlaştırıldı.

V. Türkiye konusunda ise Türkiye'den önce hava alanlarının kullanımını talep edilecek, 1943 yılının sonuna doğru da savaşa katılması konusunda girişimde bulunulacaktı.

e) Kahire Konferansı (22-26 Kasım 1943)

- II. Dünya Savaşı sonra Uzak Doğu'daki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla; Roosevelt, Churchill ve Chiang Kai-Shek arasında Kahire'de yapıldı. Konferansta kesin bir sonuca varılamadı. Roosevelt ve Churchill Tahran Konferansına bu atmosfer içinde gittiler. Ayrıca bu konferansta Türkiye'nin savaşa girme durumu da görüşülmüş ama bir sonuca varılamamıştır konferansa Türkiye'den İsmet İnönü katılmıştır.

f) Tahran Konferansı (28 Kasım-1 Aralık 1943)

- Tahran Konferansı, Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapılmıştır.
- Rusya'nın baskıları sonucunda ikinci cephenin 1 Mayıs 1944 açılması kabul edilmiştir.
- İkinci cephe ile ilgili olarak, Türkiye'nin de savaşa katılmasına karar verilmiştir.
- Savaş sonrası barış düzeninin korunması için bir milletlerarası teşkilat kurulması fikri bütün taraflarca kabul edilmekle beraber, Ruslar, dört büyük devlet arasında Çin'in de katılmasına yine itiraz etmişler, fakat onlar da isteklerini kabul ettirememişlerdir.
- Oder Nehri'ne kadar olan Alman topraklarının Polonya'ya verilmesi kabul edilmiştir.

g) II. Moskova Konferansı (9-20 Ekim 1944)

- Stalin'le Churchill arasında yapılmıştır. Yapılma amacı Balkan topraklarında nüfuz alanlarının paylaşımıdır.
- Romanya, Rus, Yunanistan İngiliz nüfuzuna terk edildi. Yugoslavya ve Macaristan %50 İngiliz, %50 Rus nüfuzu altında olacaktı. Bulgaristan için bu oranlar, %75 Rus, %25 İngiliz idi. Bu yüzde oranlarının anlamı, kabinelere girecek ve orada temsil edilecek siyasal eğitimlerin oranlarıydı.
- Almanya için kurulacak Müttefik Kontrol Komisyonu'nda Fransa'ya da yer verilmesi ile Montreux Sözleşmesi'nin değiştirilmesi de kabul edildi.

h) Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945)

- Almanya'nın çökmesinden ardından hangi bölgelerin kimin denetiminde olacağı ya da kimlerin nereleri kuracaktır konusunda anlaşmazlıklar çözüme kavuşturmak ve hem de savaş sonrası dünyanın ana çizgileriyle düzenlenmesi amacıyla SSCB'nin Yalta Kenti'nde toplanmıştır.
- Konferansta ABD'yi Roosevelt, İngiltere'yi Churchill ve SSCB'yi Stalin temsil etmiştir.

Konferansta alınan kararlar şunlardır:

- SSCB, Almanya'nın teslim olmasından kısa bir süre sonra Japonya'ya savaşa açmayı ve Uzak Doğu savaşına katılmayı kabul etti.
- Almanya üç işgal bölgesine ayrılacak, fakat İngiltere ve Amerika kendi bölgelerinde Fransa'ya da bir kısım bırakacaklardı. Aynı şekilde Berlin şehri de ortak işgal altında bulunacaktı.
- SSCB, Almanya'nın 20 milyar dolar tamirat borcu ödemesini ve bunun yarısının kendilerine verilmesini; bahse konu borcun da yarısının iki yıl içinde makina, sınai teçhizat şeklinde menkul sermaye olarak; geri kalan bakiyenin de 10 yıl içinde Almanya'nın çeşitli ürünlerinden ödemesini; Alman ağır sanayinin % 80'nin yok edilmesini teklif ettiler. Sovyet teklifi Amerika ve İngiltere tarafından çok ağır bulundu ve 20

milyar rakamı esas olmak kaydıyla ödeme şekli müteakip müzakerelere bırakıldı.

- Birleşmiş Milletlerin kurulması da kabul edildi ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin temel ilkeleri belirlendi. 1 Mart 1945'e kadar ortak düşmana savaş ilan etmiş olanların üyeliğe alınmalarına karar verildi.

Not: Bu karar üzerine Türkiye, 23 Şubat 1945'de Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti.

- Varşova'da bulunan geçici Polonya Hükümeti'nin en kısa zamanda gizli oya dayanan serbest ve demokratik seçimler yapması kararlaştırıldı.
- Nazi Almanyası'na bağlı olan uydu ülkelerde demokratik rejimlerin kurulacağı açıklandı.
- Boğazlar statüsünün SSCB lehine değiştirilmesine, konunun Dışişleri Bakanları tarafından ele alınmasına, durumdan Türkiye'nin de haberdar edilmesine karar verildi.

i) Potsdam Konferansı (17 Temmuz - 2 Ağustos 1945)

- Barışın nasıl sağlanacağı konusunu görüşmek üzere toplanmıştır. ABD, SSCB ve İngiltere arasında yapılmış son toplantıdır.
- **Alınan kararlar şunlardır:**
- Sovyetler Birliği, 16 Ağustos 1945'te Polonya ile yaptıkları bir antlaşma ile Polonya-SSCB sınırını Curzon Çizgisi olarak kabul ettirdiler.
- **Almanya Konusunda:** Almanya'daki tüm Nazi kurumlarının ortadan kaldırılması, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Fransa ve Sovyetler Birliği işgal bölgelerinde ayrı ayrı demokratik rejimlerin kurulmasına karar verilmiştir.
- Alman savaş endüstrisinin barış ekonomisinin gereksinimlerine göre yapılandırılması, Tamirat borcu için herhangi bir rakam tespit edilmemesi, Sovyetler Birliği'nin, ABD, Birleşik Krallık ve Fransız işgal bölgelerinden herhangi bir tamirat borcu talep etmemesi kabul edilmiştir.
- Barış ekonomisi için gerekli olmayan endüstriyel teçhizatın pek az bir kısmının Sovyetler Birliği'ne verilmesine, Alman donanmasının büyük bölümünün tahrip edilmesine ve savaş suçularının yargılanmasına karar verilmiştir.
- **Avusturya'nın Durumu:** Avusturya ve başkenti Viyana, Almanya örneğinde olduğu gibi dört devlet arasında işgal bölgelerine ayrıldı.
- **İtalya'nın Durumu:** İtalya'nın 1943 yılından beri demokrasi yolunda gösterdiği gelişmeler dikkate alınarak bu ülkeye barış için öncelik verilmesi ve barış hükümlerinin mümkün olduğu kadar yumuşak tutulmasına karar verildi.
- Romanya, Bulgaristan ve Macaristan'la barış yapılmadıkça ABD ve İngiltere bu ülkeleri tanımayı reddetti.
- **İspanya'nın Durumu:** İspanya savaşa katılmamakla birlikte Mihver devletleri ile işbirliği yaptığı için Milletlere alınmaması görüşü benimsendi.
- İran'ın derhal boşaltılmasına karar verildi.
- **Boğazların durumu:** Sovyetler Birliği, Türkiye'nin zayıf olması fikrinden hareketle serbest geçiş için gereken garantiyi sağlayamadığını, bu sebeple Boğazların Sovyetler Birliği ile Türkiye'nin ortak kontrolü altına konulmasının uygun olacağını ileri sürerek Boğazlardan üs talep ettiler. ABD ile İngiltere ise Sovyetlerin Boğazlardan tam geçiş serbestisine taraftar idiler. Konu hakkında herhangi bir karar alınmadı ve her devletin görüşünü Türkiye'ye bildirmesi kararlaştırıldı.
- Tuna nehri fiilen Sovyet egemenliği ve kontrolü altına girmiş durumdaydı. Bu nedenle Tuna'da gidiş-geliş

II. DÜNYA SAVAŞI

serbestisinin sağlanması ve statünün yeniden tespiti- ne karar verildi.

5) II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası

- Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmadı. Ama savaş boyunca izlediği yansızlık siyasetinde zaman zaman büyük baskılara maruz kaldı.
- Türkiye 1939'da savaş olasılığının iyice artması üzerine toprak bütünlüğünü korumaya yönelik ittifak anlaşmaları sağlamak amacıyla bazı girişimlerde bulundu. Almanya ve İtalya'nın saldırgan tutumları karşısında doğal olarak bu girişimler İngiltere, Fransa ve SSCB'ye yönelikti.
- İlk görüşmeler sonucu 12 Mayıs 1939'da İngiltere'yle, 23 Haziran'da Fransa'yla Türkiye'nin de "Barış Cephesi" içinde yer aldığını açıklayan ortak bildirimler yayımlandı. Ama SSCB ile yapılan görüşmelerden bir sonuç alınmadı.
- Bunun üzerine 19 Ekim 1939'da Ankara'da **Türkiye-İngiltere-Fransa İttifak Anlaşması** imzalandı. Anlaşmaya göre Türkiye bir Avrupa devletinin saldırısına uğrarsa İngiltere ve Fransa yardımda bulunacak, buna karşılık Avrupa'da çıkacak bir savaş Akdeniz'e yayılırsa Türkiye'de İngiltere ve Fransa'ya yardımda bulunacaktı.
- Savaşın Balkanlara doğru yayılma eğilimi göstermesi üzerine Türkiye, Balkan Antantı'na bağlı ülkelerle de işbirliğini güçlendirmeye çalıştı. Ama Şubat 1940'ta Belgrad'da toplanan Balkan Antantı Bakanlar Konseyi bu yönde olumlu bir karar alamadan dağıldı.
- 10 Haziran 1940'ta İtalya'nın da katılımıyla savaş Akdeniz'e yayılınca Türkiye'nin 1939 Ankara Anlaşması'yla üstlendiği yükümlülükler gündeme geldi. Ancak Fransa'nın kısa bir süre sonra teslim olması, İngiltere'nin de bu konuda ısrarlı davranmaması Türkiye'yi savaştan uzak tuttu.
- 1941 yılında SSCB'ye saldırmaya hazırlanan Almanya güney kanadını güvenceye almak amacıyla Türkiye'ye bir saldırmazlık anlaşması önerdi. Türkiye bunu hemen kabul etti. 18 Haziran 1941'de imzalanan bu anlaşma Türkiye'nin savaş dışı kalma siyasetinde yeni bir aşama oldu.
- Bunu 10 Ağustos 1941'de SSCB ile İngiltere'nin ortak notası izledi. Savaşın iyice yoğunlaştığı bu dönemde her iki ülke Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygılı olduklarını bildiriyorlardı. Buna karşılık Türkiye'den 1936 Montrö (Montreux) Sözleşmesi'ni tam olarak uygulayarak İstanbul ve Çanakkale boğazlarını savaş gemilerine kapalı tutulmasını istiyorlardı.

a) Eden – Menemencioğlu Görüşmesi

- İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Moskova Konferansı'ndan dönerken Kahire'de Türk Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ile bir araya geldi. (5-6 Kasım 1943) Eden, Türkiye'den hava üslerini açmasını ve yıl sonuna kadar savaşa kayılmasını istedi. Alman hava kuvvetlerinin Ege'deki üstünlüğünü kırmak için İngiltere'nin Güneybatı Anadolu'daki havaalanlarına şiddetle ihtiyaç duyduğunu söyleyerek Türkiye'nin savaşa katılmasından kaynaklanacak avantajlardan bahsetti. Bu önerinin reddi halinde İngiltere'nin Türkiye'ye göndermekte olduğu yardımı keseceği uyarısında bulundu.
- Bu istekler Dışişleri Bakanı Menemencioğlu tarafından reddedildi. Müttefiklere hava üsleri vermek ve savaşa girmek arasında hiçbir fark yoktu. Hava üsleri verildiği takdirde Almanya Türkiye'nin büyük kentlerini bombalayabilir ve Türkiye savaşa sürüklenebilirdi. Türkiye ise savaşa katılmak için hazırlıklı değildi.

b) Adana Görüşmeleri

- 1943'te Müttefiklerin üstünlüğü belirince İngiltere bu kez savaşın bir an önce bitmesine katkıda bulunmak ve zaferin nimetinden pay almak gibi görüşlerle Türkiye'yi Müttefiklerin yanında savaşa sokmaya çalıştı. Churchill bu amaçla 30 Ocak 1943'te Adana'ya gelecek İsmet İnönü'yle görüştü. İnönü, Churchill'in Türkiye'nin en geç Ağustos 1943'te savaşa katılması isteğine karşı, bunun gerekli silahların, savaş araç ve gereçlerinin verilmesi durumunda olanaklı olabileceğini söyledi.
- Bu konudaki görüşmeler sürerken Müttefikler 14-24 Ağustos tarihlerinde Kanada'nın Quebec kentinde, 19-30 Ekim'de de Moskova'da düzenledikleri toplantılarda Türkiye'yi savaşa katmak yolundaki baskıyı artırma kararı aldılar. 28 Kasım-2 Aralık tarihlerinde bir doruk toplantısı yapan Churchill, Roosevelt ve Stalin de bu kararı onayladı. Bunun üzerine Churchill ve Roosevelt 3 Aralık 1943'te İsmet İnönü'yü Kahire'ye davet ederek bu konudaki kesin isteklerini iletiler ve Türkiye'nin Şubat 1944'te savaşa katılması durumunda her türlü yardımı keseceklerini bildirdiler.
- İsmet İnönü'nün askeri ve stratejik gerekçelerle savaşa katılmayı reddetmesi üzerine Mart 1944'te İngiltere, Nisan 1944'te de ABD Türkiye'ye askeri yardımı durdurdu. Diplomasi alanında da baskılar sürüyordu. Bu baskılara bir süre daha direnen Türkiye savaşın gidişinin iyice belirginleşmesi üzerine 2 Ağustos 1944'te Almanya ile siyasi ilişkilerini kesti. Bunu 6 Ocak 1945'te Japonya ile ilişkilerini kesmesi izledi.
- Müttefik liderleri Şubat 1945'te toplanan Yalta (Kırım'da) Konferansı'nda, yeni kurulacak Birleşmiş Milletlere yalnızca 1 Mart 1945'e kadar Almanya'ya savaş açmış ülkelerin katılmasını içeren bir karar aldılar. Bunun üzerine Türkiye 23 Şubat'ta Almanya'ya savaş ilan etti. Bu sırada Almanya'nın yenilgisi kesinleşmiş olduğundan fiilen savaşa girmedi.

6) II. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- ABD, İngiltere ve SSCB savaştan galip çıktı.
- Komünizm hızla yayılmaya başladı. SSCB Orta Avrupa ve Balkanlar'da kendisine bağlı komünist yönetimler kurdu.
- Nazizm ve Faşizm rejimleri son buldu.
- Atom bombası ile dünya artık Nükleer Çağa adım attı.
- ABD ve SSCB dünya lideri olma yarışına girdiler. Sıcak savaş artık yerini Soğuk Savaşa bıraktı. Soğuk savaş NATO - Varşova Paketi arasında 1991'e kadar devam etti.
- Sömürgecilik dönemi sona ermeye başladı. Mısır, Hindistan, Pakistan, Tunus, Fas, Cezayir, Libya bağımsız oldu.
- ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve SSCB öncülüğünde BM kuruldu.
- Birleşmiş Milletler Antlaşması (BM Şartı), 25 Nisan 1945'de San Francisco'da (ABD) toplanan BM Uluslararası Örgütlenme Konferansı (San Francisco Konferansı) sonucunda, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 51 ülke tarafından 26 Haziran 1945'de imzalandı, 24 Ekim 1945'de yürürlüğe girdi.

Not: I. Dünya Savaşı'nı bitiren Paris Barış Konferansı'nda da uluslar arası barışı korumak amacıyla Milletler Cemiyeti kurulmuştu. Sömürgecilik manda ve himaye adı altında devam ettirilmişti. II. Dünya Savaşı'ndan sonra toplanan San Fransisko Konferansı'nda ise yine dünya barışını korumak amacıyla Birleşmiş Milletler Teşki-

latı kurulmuştur. Ancak sömürgecilik dönemi büyük bir oranda son bulmuştur.

a) Birleşmiş Milletler (BM) 1945

- Nisan 1945'te ABD'nin San Fransisko kentinde yapılan konferans ile BM resmen kuruldu. Merkezi ABD'nin New York şehridir. BM anayasası bu konferansta ABD-İngiltere-Rusya-Fransa ve Çin tarafından hazırlandı. Bu yüzden bugün bile BM'nin Güvenlik Konseyinde sadece bu 5 devletin veto hakkı vardır. Anayasa'da herhangi bir değişikliğin yapılabilmesi için Genel Kurul'un 3'te 2 çoğunluğu gerekir. Ancak Güvenlik konseyinin devamlı üyesi olan beş devletin de bu üçte iki çoğunluğun arasında olması gerekir. BM'nin başlıca 7 tane alt kuruluşu vardır.
- **Genel Kurul:** Bu kuruluşa tüm üyeler katılır. Her üye devletin 5 temsilcisi vardır. Her devletin 1 oy hakkı vardır. Yılda bir kez toplanır. Tavsiye kararı alabilir. Yeni ülkelerin kabulü, BM bütçesi ve barışın korunması için ayrılan bütçe gibi önemli konularda kararlar çoğunluğun üçte ikisi ile alınır. Diğer konular, salt çoğunlukla karara bağlanır.
- **Güvenlik Konseyi:** Barış ve *güvenlikten* sorumludur. Kararları tüm üye ülkeler için bağlayıcıdır. 15 üyeden oluşur. 5 tanesi beş büyük devlettir. Diğer 10 üye ise Genel kurul üyeleri arasından 2 yıllık bir dönem için seçilir. Karar için 9 oy gerekir. Beş büyük devletten biri aleyhte oy verirse karar veto edilir.
- **Ekonomik ve Sosyal Konsey:** Ekonomik ve sosyal kalkınmayı amaçlar. 54 Üyeden oluşur. Üyelerin hizmet süresi 3 yıldır.
- **Vesayet Konseyi:** Henüz kendi kendini idare edecek güce sahip olamayan milletlerin ilerlemesini sağlar. Onları sömürmeye kalkışacak ülkelerden korur. Bugün işlevini kaybetmiştir.
- **Adalet Divanı:** BM'nin en yüksek yargı organıdır. Hollanda'nın Lahey Şehri'nde bulunur. Her biri ayrı milletlerden 15 yargıcı bulunur. Yargıçlar 3 yıl süre ile görev yaparlar. Buradaki karar daha çok tavsiye kararı niteliğindedir. AIHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) ile karıştırılmamalıdır.
- **Sekreterlik:** Kuruluşun idari şefidir.
- **İnsan Hakları Konseyi:** 19 Haziran 2006'da 47 üye olarak kuruldu.

b) İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi

- **İnsan Hakları Evrensel Bildirisi** (İngilizce: Universal Declaration of Human Rights ya da kısaca UDHR), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun Haziran 1948'de hazırladığı ve birkaç değişiklik yapıldıktan sonra 10 Aralık 1948'de, BM Genel Kurulu'nun Paris'te yapılan oturumunda kabul edilen 30 maddelik bildiridir.
- Bildirinin imzalanmasında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin, bireylere tanınan hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması konusunda birleşmesi de etkili olmuştur
- Bu bildiriyle, yalnızca demokratik anayasalarla tanınan temel medeni ve siyasi haklar değil, ekonomik, toplumsal, kültürel haklar da genel tanımlarla belirli hale gelmiştir. İlk grup haklar arasında, yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği gibi haklarla birlikte, keyfi tutuklama, hapis ve sürgünden korunma, bağımsız ve tarafsız mahkemelerde adil ve kamuya açık olarak yargılanma hakkı ile düşünce, vicdan, din, toplanma ve örgütlenme özgürlükleri bulunur.
- Sosyal güvenlik, çalışma, eğitim, toplumun kültürel yaşamına katılma haklarıyla bilimsel ilerlemenin ürünlerinden yararlanma hakkı ise, bildiriyle getirilen yeniliklerdendir.

- **İnsan:** Bütün insanlar özgür, onur ve hakları yönünden eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler. (madde 1)
- **İnsan haklarının özellikleri:** Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, siyasi ya da herhangi bir başka inanç, ulusal ya da toplumsal köken, varlıklılık, doğuş ya da herhangi bir başka ayırım gözetilmeksizin bu Bildiri'de açıklanan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Bundan başka, ister bağımsız ülke uyruğu olsun, isterse bağımlı, özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke uyruğu olsun, bir kişi hakkında, uyruğu bulunduğu devlet ya da ülkenin siyasi, adli ya da uluslararası durumu bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir(madde 2). Ayrıca bu haklar hiçbir şekilde başkalarına ya da kurumlarla aktarılamaz.
- **İnsan Hakları:** En başta yaşam ve özgürlük olmak üzere sağlık, eğitim, yiyecek, barınma ve toplumsal hizmetler de içinde olmak üzere sağlığına ve esenliğine uygun bir yaşam düzeyine kavuşma; yasanın koruyuculuğundan eşit olarak yararlanma; Barışçıl amaçlar için toplanma ve dernek kurma; evlenme, mal ve mülk edinme; çalışma, işini seçme özgürlüğü; din, vicdan düşünce ve anlatma özgürlüğü hakları İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin temellerini oluşturur.
- **Maddelerde Kesinlik:** Bu Bildiri'nin hiçbir unsuru, içinde açıklanan hak ve özgürlüklerin bir devlet, topluluk ya da bireyce ortadan kaldırılmasını amaçlayan bir etkinlik ya da girişime hak verir biçimde yorumlanmaz(madde 30)

Not: Türkiye Antlaşmayı Milletlerarası Adalet Divanı Statüsü'yle birlikte 15 Ağustos 1945'te onaylamıştır. 4801 Sayılı Onay Kanunu 24 Ağustos 1945 gün ve 6902 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

c) Soykırım Suçunun Önlenmesine Ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (12 Ocak 1951)

- Bu sözleşme özellikle Nazilerin Avrupa'da yaşayan Yahudilere karşı başlattığı soykırımın etkisiyle kabul edilmiştir.
- **Bu Sözleşme bakımından, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu, kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur.**
 - a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
 - b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
 - c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
 - d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;
 - e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek;
- **Sözleşmenin bu maddesine bakarak II. Dünya Savaşı sırasında: Nazilerin Yahudiler üzerinde soykırım uyguladığını söylemek mümkündür.**
- d) İnsan Hakları Bildirisi kabul edildikten sonra insan haklarını geliştirme koruma ve uygulama konusunda yeni anlaşmalar yapılmış ve bildiriler yayımlanmıştır. **Bunlardan belli başlı olanlar:**
 - Birleşmiş Milletler, Kadınların Siyasi Haklarına İlişkin Sözleşme (20 Aralık 1952)
 - Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi (20 Kasım 1959)
 - Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi (18 Ekim 1961)
 - Afrika İnsan ve Halklarının Hakları Şartı (26 Haziran 1981)

II. DÜNYA SAVAŞI

- Birleşmiş Milletler, Yargı Bağımsızlığına Dair Temel Prensipler (29 Kasım 1985)

8) II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'deki Önemli Gelişmeler

a) Siyasal Gelişmeler

- Dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'dür. İnönü Dönemi " Milli Şef " dönemi olarak adlandırılır.
- CHP, TBMM'de tek parti olarak görev yapmaktadır.
- Bu dönem CHP'nin tek parti yönetiminden çok partili hayata geçişte önemli bir evre olmuştur.
- Bu dönemde Alman Nazizm'i ve İtalyan Faşizmi'nin etkisiyle Turancı (Türkçü) akımlar güçlenmiştir. Almanya ise bu akımı destekleyerek Türkiye'nin SSCB'ye karşı savaş açmasını sağlamak istemiştir. Ancak hükümetin savaş dışı kalma politikası izlemesi ve savaşın sonuna doğru Almanya'nın yenilebileceğinin ortaya çıkması hükümeti SSCB ile ilişkileri düzeltmeye yönlendirmiştir. Bunun için 18 Mayıs 1944'te Bakanlar Kurulu, İçişleri Bakanlığının Türkçü ve Turancılara karşı aldığı önlemleri onaylamış ve bu kesimin faaliyetleri önlenmiştir.

b) Askeri Gelişmeler

- II. Dünya Savaşı'na hazırlık amacıyla 1938 Mayısında İngiltere ile 6 milyon sterlinlik silah alımı kredisini içeren bir Askeri kredi antlaşması imzalandı.
- Devlet gelirlerinin %43'ü savunma harcamalarına ayrılıyordu.
- Çatalca'da muhtemel bir Alman işgaline karşı Çakmak Hattı'nın yapım çalışmaları başlamıştır.
- Savaşın başlamasının ardından genel seferberliğe gidilmiş, 1.300.000 kişi silâh altına alınmıştır.

c) Ekonomik Gelişmeler

- Genel seferberliğe gidilerek erkek nüfusun önemli bir kısmının (1.300.000 kişi) silah altına alınması üretim ve tarımı düşürürken tüketimi artırdı.
- Hükümetin cari harcamalar için fazla para bastırması enflasyonun artmasına yol açmıştır. Bunu fırsat bilenler bazı tüccarlar karaborsa ve istifçiliğin artması hükümeti bazı tedbirler almaya itmiştir.
- TBMM temel tüketim mallarında ortaya çıkan bu hızla yükselişe son vermek için 18 Ocak 1940'ta Milli Koruma Kanunu'nu kabul etmiştir.
- Bu kanun, insan gücü eksikliğini çözümlmek için, köylü vatandaşlara sanayi bölgelerinde çalışma yükümlülüğü koymuştur. Erkeklerin, stratejik önemi olan sanayi dallarında, özellikle madenlerde, bir yıl süreyle ve düşük ücretle çalıştırılmaları sağlanmıştır. Toprak Mahsulleri Ofisi ise, köylülerin ellerindeki ürünü piyasa değerinden daha aşağı fiyatlarla kendisine satmalarını istemiştir. Bu kararların amacı, besin maddelerini eşit şekilde dağıtarak, özellikle ekmek fiyatlarını belirli bir düzeyde tutmaktır. Ancak kararlar tam uygulanamamış, köylüler ürünlerini kaçırmaya, zengin toprak sahipleri ise, ürünlerini karaborsacılar satarak büyük kazançlar sağlamaya başlamışlardır.
- Bu dönemde ortaya çıkan diğer bir önemli gelişme ise Varlık Vergisidir. Verginin görünürdeki amacı savaştan haksız kazanç elde eden kesimlerin vergilendirmektir. Ancak vergi daha çok gayr-i Müslim azınlıklar için uygulanmıştır. Bundaki amaç ise Türk ekonomisindeki yabancı egemenliğine son vermek ekonominin tamamen Türklerin eline geçmesini sağlamaktır.
- Ancak hükümet bu vergiyle istediği kadar tahsilât elde edememiş, özellikle müttefik basınında Türkiye aleyhine yayınlar yapılmasına sebep olmuştur.

d) Eğitim ve Kültür Alanında Gelişmeler

- 17 Nisan 1940'da Köy Enstitüleri kurulmuştur.
- Ankara Devlet Konservatuarı Kanunu; tatbikat sahnesi temsilieri başlamıştır.
- 1946'da Milli Kütüphane kurulmuştur.
- Almanya'da Nazi baskısından kaçan bilim adamları İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde çalışmaya başlamıştır.